

НОХЧИЙЧОЪНАН ДЕШАРАН А, ИЛМАНАН А МИНИСТЕРСТВО

Республикански олимпиада

_____ к/оштан

_____ йуккърчу школан (гимназин, лицейн)

_____ классан дешархочун

_____ дешархочун ф. и. ден и.е.

нохчийн меттан олимпиадин болх.

Нохчийн мотт – 10 класс

Леррина, оила а йеш, йеша текст.

(1) Оцу шарахь йеанчу бӀаьста гӀа а, заа а ца хийцира малхбасерчу муьргин дитто...

(2) Иза дара пхийалх шо хьалха. (3)Цомгаш а хилла, кӀелйисинера Илесан денана, кьена хурма. (4) Йуучух дог даьллера. (5) Халла бен цаайалора меттара хьала а. (6) Кхоьлина, чу боьжнера еь _____ эсала ши бӀаьрг. (7) Вуьшта а хебаршка йаханчу йуьхь тӀехь цхьа чкьор бен ца диснера.

(8) Илес чуваьлча, хазахетий, йелалора хурма.

–(9) Схьавоьл, бабиниг. (10) Схьа хетарехь, баба муха Ӏаш йу, хьажа веана хьо?

(11) Дененан **под подушкой** _____ дӀалачкьабой гуттар а йа Ӏаж, йа кхор, йа кхин цхьа мерза хӀума хуьлура.

–(12)ХӀан, бабиниг, вало, ловза гӀо хӀинца. (13)Хьан соьца кӀезиг самукьадер ма ду.

(14) Цхьана йуккьехь хурма гуттар а чӀагӀйелира. (15)КӀаргӀеллачу гуьйренан хенахь дара иза. (16)Даккьашкарчу хьаннийн гӀа дерриге а **опала** _____. (17)«Дуьххьара ло деана де хӀинца Ӏаьнан дукха», – **говорили** _____ баккхийчара.

(18) Шийла йелахь а, йекхна Ӏуьйре йара. (19) Ша школе вахале, гуттар а санна, Илес шен денана йолчу.

–(20) Баба, гӀоли ца хета хьуна?

–(21) ГӀоли йу суна-м, бабиниг, – **тяжело** _____ йистхилира хурма. (22)ТӀаккха, **слабо** _____ йела а кьежна, хаьттира кӀанте:

–(23) Илес, хьуна вайн шовданан тогӀи чухула жимма хьалавахча, малхбасехь цхьа муьргин дитт **видел** _____?

–(24) ХӀаь, гина, – аьшпаш боьтира кӀанта, шен цу диттан тидам ца хиллашехь.

–(25) Цу диттатӀехь хӀокху хенахь цӀарула цӀен, горга, шатайпа **вкус** _____ а болуш, муьргаш хуьлура. (26) Цу муьргин цхьа курс йахьа суна, хьуо доьшучуьра цӀа веьча.

–(27)Дика ду! – араиккхира Илес.

(28) Делкьахан хиллалц а ца Ӏаш, ведда вахана, муьргин курсаш йеара Илеса денанна.

(29)Цу гурахь хурмина мелла а гӀоли хилира. (30) Цул тӀаьхьа кхаа шарахь **около** _____ йехира иза. (31)Илес тешна вара хӀетахь иза цу муьргаша тойина хиларх. (32) Хийла бӀаьрг тухура кӀанта цу муьргин диттах, ша аьхкенан заман чохь тогӀи чу лийча а, чӀерий леца а мел воьду. (33) Кхин цхьа а бахьана ца хилча, лорре цу дитте бӀаьрг а тухуш, **сердцу** _____ аьхначу Ӏаламе бӀаьрг бетташ, лела а воьдура. (34)Шен денана дагайогӀура диттах бӀаьрг ма-кхийттинехь. (35) ЧӀогӀа хьоме а хетара и дитт.

(Нунуев С.-Хь.М.)

1.Текстера нийсайаздаран гIалаташца долу дешнаш нийса (йаздан ма -деззара) схъайазде.

Билгалдаккхар: дош текстехь мосуьйттаза далийна (йаздина) делахь, цкъа нийса схъайаздича тоьар ду.

2.Текстехь оьрсийн маттахь далийна дешнаш нохчийн маттахь дIайазде.

3. Дийца хIокху дешнийн кхолладаларан некъаш:

хебаршка _____

делкъахан _____

малхбасе _____

4. Буьззина синтаксически таллам бе текста йукъарчу № 28 йолчу предложенина:

5. Легаде дешнаш **чкъор, йуург**. Билгалдаккха церан легар.

Жоп:

ЦI.д. чкъор, йуург

Дл.д. _____

Л.д. _____

Др.д. _____

К.д. _____

Х.д. _____

М.д. _____

Дс.д. _____

6. Текста йукъара № 31 йолчу предложенин грамматически лард схъайазйе.

7. Оьрсийн матте гочде хIара дешнаш:

муьргаш — _____

чкъор — _____

курс — _____

жимма — _____

тидам — _____

8.Текста йукъара лааме причастица йолу предложени схъайазйе.

9. Схъайазде текста йукъара цхъаллин терахьехъ бен ца лела 1 цӀердош, дукхаллин терахьехъ бен ца лела 1 цӀердош.

10. КӀаргӀеллачу гуьйренан хенахъ дара иза.- предложенера «*кӀаргӀеллачу*» бохучу дашах хьо муха кхета йазде? Муьлхачу маьӀнехъ (нийсачу йа тӀедеанчу) ду и дош? Хъайна хетарг йазде. Оьрсийн матте гочӀе предложени.

11 . ХӀокху текстехъ дахказа дитина сацаран хьаьркаш дахка:

«Гулделла дерриг а адам оцу хенахъ Лох-Беташна тӀехъашха Джанхотана дуьхьалдирзина гора а хӀоьттина цуьнга дехар деш дара
- Гечде Джанхот Лох-Беташна Гечде Гечде цунна бохуш божарий а зударий а белхаршца дехарш деш кхойкхура Джанхоте.
- Йуьрто а аса а гечдо хьуна ХьалагӀатта маракхета кьеначу голашна элира Джанхота Лох-Беташе».

12. Дуста кху предложенешкара «гуттар а» боху дош? Дийца, цхъа маьӀна дуй цуьнан массо предложенехъ? Синонимаш далорца тӀечӀагӀде хъайна хетарг.

1)Дененан под подушкой _____ дӀалачкъабой гуттар а йа Ӏаж, йа кхор, йа кхин цхъа мерза хӀума хуьлура.

2) Цхъана йуккъехъ хурма гуттар а чӀагӀйелира.

3) Ша школе вахале, гуттар а санна,чувеара Илес шен денана йолчу.

13.Йаста (расшифруйте) лингвистически терминийн анаграммаш, совнаха йолу термин билгалйаккха. Дийца, хӀунда лерина ахъ и сов?

Имомон, меоголинз,несгант, шандох,чакрам .

14.Мила хилла 1958, 1959- чуй шерашкахъ зорбане йаьллачу йуьхьанцарчу школана леринчу нохчийн меттан учебникийн автор?

1) Солтаханов Э.

- 2) Джамалханов З.
- 3) Мациев А.
- 4) Ошаев Х.

15. Йазйе «Сан денана» сочинени.

[illegible]
